



## Leif Pagrotsky: Tal vid minnesstund vid Förintelsens minnesdag, Malmö synagoga

**Talare**

Leif Pagrotsky  
Politiker

**Datum**

29 januari 2012

**Plats**

Malmö synagoga

Kära vänner, kära församling (som varit vänlig att bjuda in mig idag), kära församlingsmedlemmar.

Jag minns den där morgonen 1997 när radion berättade om en färsk undersökning om svenska ungdomars kunskaper om Förintelsen.

Var tredje ung person var osäker på om Förintelsen ägt rum.

Några minuter efter inslaget ringer en påtagligt skärrad Göran Persson. Jag hade inte ens gått upp, men han ville genast diskutera nödvändigheten att göra något för att förändra denna oroande inställning bland unga.

Sen gick det undan. Med hans vanliga handlingskraft mobiliserades resolut arbetsgrupper, departement och experter och mycket snabbt var upplysningskampanjen ”Om detta må ni berätta” på plats i alla landets högstadieskolor. Snart var den översatt till många språk, uppmärksammas runt om i världen och andra länder följde efter det svenska exemplet. Bara i Sverige har den spritts i en miljon exemplar.

Sedan dess har projektet Levande Historia permanentats och en statlig myndighet inrättats, Forum för Levande Historia. Sedan 1999 har dagen för Auschwitz befrielse den 27 januari varit en nationell minnesdag, och inspirerat av det svenska exemplet har FN deklarerat dagen som en internationell minnesdag för Förintelsens offer.

Därför möts människor i många länder just denna helg runt om i världen för att precis som vi gör, uppmärksamma Förintelsens offer och reflektera över var i dagens värld och i dagens samhälle det finns rasism, intolerans och främlingsfientlighet som vi behöver utmana och bekämpa.

Göran Persson har gjort skillnad, och jag tror att vi alla är överens om att det var välförtjänt när han i torsdags fick Föreningen Förintelsens Överlevande i Sveriges Hedersdiplom.

Den statliga myndigheten är viktig, och dess arbete mot rasism och intolerans i våra skolor är omistligt. Jag beklagar djupt att denna verksamhet inskränkts kraftigt sedan 2007, och jag har motionerat i riksdagen att denna inskränkning skall återtgas. Deras utställningar över hela landet, deras lärarutbildningar och deras filmer kan vi inte vara utan.

Men även om böcker och filmer är viktiga, så finns det inget starkare än det levande mötet. Därför är det arbete ni i Föreningen Förintelsens Ögonvittnen i Malmö bedriver så otroligt värdefullt. Era insatser för att informera om Förintelsen har gett ungdomar minnen och insikter som de kommer att bära med sig hela livet.

Era medlemmar har hållit 2 500 föreläsningar i skolor och föreningar sedan ni började redan tidigt på 90-talet. Därmed har era medlemmar nått 60 000 skolelever.

Ni har förstärkt motståndskraften mot förintelseförnekare, rasister och nyfascister här på hemmaplan på ett sätt som kommer att ha betydelse för generationer framåt.

Den insats ni och andra har gjort och fortsätter att göra går inte att ersätta. Efter er har vi andra ett ansvar att föra vidare ert arv och denna minnesdag är ett sätt att säga att vi aldrig får glömma, att vi aldrig får att tappa de lärdomar för framtiden som Förintelsen gett oss.

Vi alla är skyldiga er vårt allra varmaste tack.

Runt om i världen ser vi hela tiden förskräckliga exempel på minoritetsförtryck och rasism. I Egypten är de kristna kopterna utsatta för hot, våld och mordbrand. I Asien, i Latinamerika, i varje världsdel finns exempel. Men jag vill använda det här tillfället till att prata om ett land mitt i Europa, i den Europeiska Unionen, där nationalismen, rasismen och minoritetsförtrycket sticker fram sitt fula tryne.

För två veckor sedan besökte jag Ungern.

Där regerar ett auktoritärt högerparti, Fidesz, och dess premiärminister Viktor Orbán. Sedan de vann valet 2010 har de tillsammans med sitt öppett fascistiska och antisemitiska stödparti Jobbik steg för steg ändrat landets politiska system för att befästa sin makt för lång tid, kanske så att de blir helt oavsättliga.

Dessutom styr de politiskt landets domstolar och press, radio och TV på ett sätt som inte anstår en demokrati. Två kända antisemiter utsågs nyligen till chefer för en viktig teater, som Sydsvenskan redovisade i dagens tidning .

Tidningar som kritiserar Fidesz kan straffas med höga böter och TV styrs av regeringen. Något utrymme för oberoende media som kan granska makten finns inte och oppositionen har inte längre möjligheter att nå ut i media.

Men värst är hur de med nationalistisk retorik utsätter landets minoriteter för förtryck. Den stora romska minoriteten har alltid utsatts för förföljelser, och denna grupp utsatthet har ökat. Men inte bara romerna är måltavla för Fidesz och Jobbiks politiska attacker. Både den judiska och den rumänska minoriteten drabbas, liksom homosexuella. Många judar inom offentlig förvaltning har varit aktiva bland de oppositionella och har blivit en måltavla för regeringen.

Många judar i Ungern känner nu att situationen på allvar känns hotfull. En kvinna i Budapest vände sig till Judiska församlingen i Stockholm med ett brev som berörde mig starkt. Så här skriver hon:

Till ordföranden i Judiska Församlingen I Stockholm,

Jag skriver till er från Budapest I Ungern där jag är född och där levt större delen av mitt liv. Jag är utbildad ekonom på högre nivå och talar flera europeiska språk. Jag har levt ett bra liv fram till nu men ser nu ingen framtid i mitt land.

Sedan högerregeringen kom till makten har det fattats beslut som går stick i stäv med allt vad även de mest liberala judiska grupperna kan uppfatta som acceptabelt. Ekonomin är oförutsägbar, oppositionens radio har släckts ner – befolkningen lever under konstant press, detta har lett till att intellektuella har börjat lämna landet.

Detta är en tragedi för Ungern.

Men hur mycket patriot jag än anser mig vara måste jag sätta min egen framtid först. Inte bara min yrkesmässiga framtid är hotad utan även mina besparingar. De utländska företag som jag arbetat för inte längre är välkomna då Ungern genomgår en nationaliseringsprocess. Och dessutom syns nu tydliga tecken på antisemitism.

Bäste ordförande, jag vill inte att ni ska se mig som en ekonomisk flykting, utan som en europeisk intellektuell jude som söker en trygg plats att leva på.

Det var inte så länge sedan sådana här brev skrevs av förtvivlade judar i Europa som desperat försökte finna en ny framtid för sig och sina familjer. Förmår vi se parallellen? Eller är vi så fast rotade i uppfattningen att Förintelsen aldrig kan upprepas att det förhindrar oss att se framväxt av intolerans, nationalism och förtryck av minoriteter runt om i Europa, ja även i Sverige.

Men Ungern tillhör ju Europeiska Unionen, hur kan detta ske, undrar ni kanske? Hur kan det få förekomma, i ett land, som för bara veckor sedan var ordförande för hela EU, att romer förföljs, förnedras och t.o.m. mördas utan att de skyldiga ställs inför rätta?

Ja, en sak är i alla fall klar, Ungern hade med de lagar de infört inte kunnat bli medlem i EU om de sökt medlemskap idag.

EU-kommissionen har dock agerat och kräver en prövning om Ungern bryter mot EU-rätten. Ärendena handlar i första hand om centralbankens självständighet, obligatorisk pensionering av domare vid 62 års ålder. Inskränkningarna i de medborgerliga fri- och rättigheterna har man dock inte kritiserat.

Kanske är det taktik – eller feghet.

Min oro är att Ungern backar när det gäller det som rör finanskrisen, centralbanken, men att EU inte orkar längre än så.

Risken är att demokratin sätts på undantag. Ungern får finansiell hjälp undan

en statsbankrutt, samtidigt som inskränkningarna av demokratiska fri- och rättigheter får passera.

Utrikesminister Carl Bildt var i Budapest och invigde Svenska Institutets vandringsutställning om Raoul Wallenberg den 17 januari. Han höll ett bra tal om Raoul Wallenbergs enastående insatser – men ingen tydlig kritik mot vad som händer och sker i Ungern.

Men utrikesministern träffade också Ungerns premiärminister Victor Orbán för politiska samtal. På sin egen vanligtvis så talföra blogg skriver Carl Bildt bara diskret att de berörde något han kallar ”aktuella ämnen”. Vilka dessa ”aktuella ämnen” var nämner han inte. Några offentliga uttalanden som kunde sätta press på Orbán gjorde han inte.

Jag hade önskat att Carl Bildt kraftfullt markerat EU:s och Sveriges uppfattning att Ungerns grundlagsändringar står i strid med mänskliga fri- och rättigheter, och i strid med de gemensamma värderingar som utgör grunden för EU-samarbetet. Inte minst motiverat hade detta varit mot bakgrund av anledningen till besöket i Budapest — att uppmärksamma Raoul Wallenberg.

En annan av Orbáns partikamrater i EPP, det gemensamma Europapartiet för konservativa och kristdemokratiska partier, där Orbán är vice ordförande, Angela Merkel, har valt en annan väg än den tysta diplomatin. Hon har valt att offentligt starkt och tydligt ta avstånd från Viktor Orbáns politik. Detta får tyngd, det är ju som bekant vänner som kan påverka mest.

Det finns dock andra svenska röster i Europa än Carl Bildt. Sveriges EU-kommissionär Cecilia Malmström ifrågasätter Ungerns rösträtt i EU om landet inte lever upp till grundläggande principer om demokrati och mänskliga rättigheter. Hon driver sin linje med berömvärd kraft i EU-kommissionen.

Jag tror att vi alla här förväntar oss att statsministern vid EU-toppmötet i morgon måndagen den 30 januari tar bladet från munnen och markerar samma avståndstagande som Tysklands förbundskansler redan gjort. Då har han vårt starka stöd.

Dessutom tror jag också ni är eniga med mig om att stödja det förslag som framförts av liberala Uppsala Nya Tidning, att skicka en entydig och gemensam

signal till partiordförande Fredrik Reinfeldt::

Kasta ut Fidesz från ert gemensamma Europeiska parti, EPP!

De hör inte hemma bland demokratiska partier, låt dem bilda parti med le Pens Nationella Front i Frankrike, där borde de passa bättre.

Att på ett sådant sätt få tydlig kritik från de egna vännerna tror jag har större effekt än många manifestationer som den vi har här idag.

Vi uppmärksammar i år Raoul Wallenberg som skulle ha fyllt 100 år.

Raoul Wallenberg gjorde en unik insats i slutet av kriget då han räddade flera tiotusentals judar i Budapest undan Förintelsen. Några uppger antalet till 30 000. Raoul Wallenberg var en av 2 världskrigets stora hjältar. Han har gett namn till ett trettiotal minnesplatser över hela världen och han har fått utmärkelsen Righteous Among the Nations (Rättfärdig bland Folken) och uppmärksammas på museet Yad Vashem.

Vid mitt besök i Budapest för två veckor sedan besökte jag de kvarter där det internationella ghettot låg. En märklig känsla att stå framför de hus där då svenska flaggor täckte fasaden och 13 000 judar var sammanpackade i några få trappuppgångar. På hörnet finns fortfarande det kafé kvar där Raoul Wallenberg tog sin sista fika i frihet.

Hans gärning visar att en persons mod och handlingar kan göra skillnad. Raoul Wallenberg är en förebild, inte minst i vår tid, när vi alla behöver stå upp mot förföljelse av oliktankande, främlingsfientlighet, antiziganism, islamofobi och antisemitism.

Det är viktigt att uppmärksamma det som sker i världen och framförallt i Europa. Men vårt huvudansvar är det som sker i Sverige. En påminnelse om det fick vi så sent som igår, i fredliga Ludvika. Ett par hundra personer hade just genomfört en antirasistisk demonstration och satt på Folkets Hus och pratade över en kopp kaffe när ett gäng aggressiva nazister från Svenska Motståndsrörelsen tränger sig in och börjar slåss.

Det är viktigt att vi inser att dessa organisationer finns och verkar. Svenska

Motståndsrörelsen är bara en av flera nazistiska och främlingsfientliga rörelser, som mest driver sin verksamhet på nätet, men som också, vilket blev tydligt igår, inte drar sig för våld.

Att de finns är en påminnelse om vad viktigt det är att hålla minnet av historien vid liv.

För fortfarande är fördomsfulla attityder alldeles för vanliga i vårt land. I en färsk undersökning av gymnasieungdomars attityder, som Forum för levande historia låtit utföra, visade det sig att negativa attityder mot judar och muslimer existerar i hög grad också i dag. Det finns även en betydande andel ungdomar som har starkt negativa attityder mot romer. En annan undersökning, Integrationsbarometern, visade också för några år sedan bland annat ökade negativa attityder mot judar och muslimer.

Det är sådana föreställningar som leder till förfärliga upplevelser i vardagen för enskilda personer. Människor i Sverige som kan identifieras som judar eller muslimer, genom hur de ser ut eller hur de klär sig blir trakasserade. Det gäller kvinnor som bär slöja eller judar som valt att bära t.ex. en Davidsstjärna.

Här i Malmö har rabbinen Shneur Kesselman otaliga gånger mötts av spottloskor och glåpord.

Det är ju denna mylla som också drivit fram extrema illdådare som serieskytten i Malmö, Lasermannen och Breivik.

Vi bör påminna oss de ord av den ungerske nobelpristagaren Imre Kertesz, som Sydsvenskan citerar i dagens tidning:

”Vägen ut ut civilisationen är mycket kortare än vad man skulle tro”

Häromdagen var det en liten flicka på kanske 12 år som i Rapport fick frågan om hon kände till Förintelsen. Hon nickade och fick då frågan om varför man talar om den nuförtiden. Då svarade den lilla flickan: ”För att det inte skall hända igen.”

Bättre kan det inte sägas.

Tack för att ni lyssnat.

**Taggar**

2010-tal, 2012, Förintelsens minnesdag, Man, Minnestal, Socialdemokraterna

**URI**

<https://www.svenskatal.se/tale/leif-pagrotsky-tal-vid-minnesstund-vid-forintelsens-minnesdag-malmo-synagoga>